

Т. В. Ревко,
к. е. н., доцент кафедри управління, економіки та інформаційних технологій,
Державний інститут управління та економіки водних ресурсів

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ВОДОГОСПОДАРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У науковій статті запропоновано стратегії розвитку діяльності водогосподарських організацій, сформульовано поняття стратегії діяльності бюджетної організації, побудовано схему-маршрут формування та реалізації стратегії розвитку діяльності водогосподарської організації, адаптовано перелік видів стратегій до водогосподарської галузі, визначено поняття ефективної стратегії, розроблено відповідні критерії оцінки і наведено поняття стратегії забезпечення якості водних ресурсів на державному рівні.

The article proposed development strategy of water management organizations, to formulate the concept of strategy of the budget, built a circuit route forming and implementing development strategies of water management organizations, a list of types of strategies adapted to the water management industry, defined the notion of an effective strategy, developed relevant criteria for evaluating and presenting the concept of strategy quality of water resources at the state level.

Ключові слова: водне господарство, водогосподарські організації, стратегія, компоненти аналізу, схема-маршрут, ефективність, критерії оцінки, якість водних ресурсів.

Key words: water management, water management organizations, strategy, analysis components, the circuit route, efficiency, evaluation criteria, the quality of water resources.

ВСТУП

Сьогодні водне господарство нашої країни потребує розробки ринковоорієнтованих конкурентоспроможних стратегій розвитку з метою досягнення економічної ефективності господарювання та виконання важливих загальнонаціональних екологічних цілей.

Проблеми стратегій діяльності розроблялися багатьма вченими. Серед них А. Крилов, А. Кульчицька [2], А. Чандлер, В. Кучер [3], Г. Мінцберг, Д. Куїнн, З. Шершньова, І. Ансофф, Л. Різніченко, М. Портер, Н. Горбаль, О. Зуєнкова, О. Ключ, О. Ковтун, О. Кузьмін, О. Школьнік, С. Оборська, С. Романишин, Т. Міняйло [3], У. Глюк, Ю. Хвесик [1] та інші. Проте існуючі наукові напрацювання не стосуються водного господарства.

Автор Хвесик Ю.А. розробив п'ять стратегій інноваційного регіонального маркетингу в рамках розвитку продовольчих ринків. Запропоновано стратегію зростання, стратегію орієнтації на результат, стратегію прогресу результатів, стратегію управління за цілями та стратегію побудови моделей. Перераховані стратегії передбачають їх аналіз на рівні ринку, економіки та держави. Для стратегії зростання характерні такі заходи, як регулювання цін на окремих ринках, розвиток окремих суб'єктів господарювання, модернізація виробництва та пом'якшення законодавства. Відповідно до наведених заходів пе-

редбачаються такі переваги, як доступність товарів для споживачів, розвиток перспективних підприємств і пільги, що стимулюють розвиток. До недоліків цієї стратегії віднесено нерівність у розвитку ринків, відставання інфраструктури та пом'якшення конкурентної боротьби. Стратегія орієнтації на результат покомпонентно передбачає такі заходи, як розвиток чітко визначених ринків, інновації, формування інфраструктури, регулювання торгівлі. Звідси зростання ємності ринку, більш комплексний підхід, збільшення доступності товарів. До недоліків віднесено те, що інші ринки ігноруються, виникає дисбаланс у розвитку галузей і ринковий механізм дає збій. Стратегія прогресу результатів пропонує такі заходи, як задоволення потреб, формування інфраструктури, регулювання цін на енергоносії. Переваги реалізації цієї стратегії — це робота на рівні очікувань споживачів, інфраструктура використовується відразу декількома підприємствами та підтримка всієї регіональної економіки в цілому. Недоліками є те, що це пасивна стратегія, виникає розрив між галузями та присутнє втручання в ринковий механізм. Стратегія управління за цілями пропонує формування попиту, зростання продуктивності, зміцнення влади. Переваги цієї агресивної стратегії передбачають розвиток ринку, зниження ціни при збереженні якості та посилення важелів управління. Недоліки такі: попит може

бути надлишковим, можлива криза надвиробництва, централізація влади. Стратегія побудови моделей передбачає задоволеність споживача, продуктивне підприємство, сильну державу. Переваги цієї стратегії — це свобода вибору, задоволення зростаючого попиту, високий рівень конкурентоспроможності. Недоліки — це зростання претензій, ефект насичення і умови для диктату [1].

Науковцями розроблено схему-маршрут формування та реалізації стратегії конкретної діяльності. Тими ж вченими визначено умови ефективності стратегії, які полягають у відповідності її до поставлених цілей. Запропоновані такі критерії, як реальність виконання, циклічність та інтерактивність. Критерій реальності виконання означає, що її можна втілити за наявних ресурсів і в даному часовому проміжку. Циклічність означає, що її можна доповнювати і коригувати в міру отримання результатів реалізації і змін зовнішнього середовища та загальних цілей підприємства. Інтерактивність означає, що вона одночасно є продовженням її вищестоячих стратегій і передумовою формування залежних від неї стратегій [2].

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Нами поставлено завдання розробити концептуальні засади формування та реалізації ефективних стратегій розвитку водогосподарських організацій. При цьому використано такі методи, як індукція, дедукція, порівняння, системний аналіз, узагальнення, аналогія, логіка, наукова абстракція.

РЕЗУЛЬТАТИ

Зважаючи на високу залежність національної економіки від якості використовуваних водних ресурсів, є підстави наполягати на необхідності розробки ринковоорієнтованих стратегій розвитку водогосподарських організацій.

Найбільш прийнятними на сучасному етапі розвитку водогосподарської галузі є такі стратегії, як стратегія стабілізації розвитку, стратегія інноваційності, стратегія безпеки діяльності, стратегія забезпечення належної якості, стратегія нарощування обсягів фінансування, стратегія розширення частки ринку і т.д.

Стратегія стабілізації розвитку водогосподарських організацій передбачає комплекс заходів з розширення переліку видів діяльності у межах чинного законодавства України з урахуванням покращення ресурсного забезпечення та збереження цих закономірностей в майбутньому.

Стратегія інноваційності діяльності водогосподарських організацій має на меті модернізувати та переоснастити галузь відповідно до останніх досягнень науково-технічного прогресу.

Стратегія безпеки діяльності водогосподарських організацій має на меті досягнення безперешкодного виконання функціональних обов'язків при достатньому об'ємі ресурсів.

Стратегія забезпечення належної якості водних ресурсів носить екологічне навантаження і спрямована на уникнення забруднення або ліквідацію можливих джерел забруднення, засмічення водних ресурсів.

Стратегія нарощування обсягів фінансування спрямована на можливу зміну статусу водогосподарських організацій і у зв'язку з цим розширення переліку джерел залучення фінансових ресурсів.

Стратегія розширення частки ринку є маркетинговою стратегією і передбачає розширення видів надання платних послуг, пошук споживачів цих послуг, їх якісне обслуговування та сервісний супровід.

Для водного господарства пропонуємо такий перелік компонентів аналізу стратегій розвитку галузі, як економічний, екологічний, соціальний, регіональний, демогра-

фічний. Економічна сторона проявляється у тому, що галузь фінансується не повною мірою і зароблені кошти спрямовуються на забезпечення життєдіяльності організацій. Екологічний аспект проявляється в тому, що водні ресурси — це найважливіший компонент навколишнього природного середовища, елемент життєзабезпечення населення будь-якої країни та цінний промисловий ресурс. Соціальна значущість проявляється в тому, що відсутність якісних водних ресурсів ставить під загрозу існування будь-яке соціально-економічне утворення. Регіональна сторона проявляється у неможливості нормальної роботи та можливості розвитку інфраструктури регіону при недостатній забезпеченості водою або не пропорційним її перерозподілом. Демографічний аспект проявляється в можливому дефіциті придатних до споживання водних ресурсів, забрудненні і їх впливу на здоров'я та тривалість життя населення.

Наведені стратегії розвитку водогосподарських організацій вирішуватимуть актуальні для сьогодення соціально-екологічні проблеми функціонування національної економіки держави.

Науковці здійснили детальний аналіз визначення поняття стратегія. Отже, стратегія — це:

- 1) план [2];
- 2) визначення базових довгострокових цілей та орієнтирів підприємства, вибір основних дій та забезпечення необхідних ресурсів для досягнення таких цілей [2];
- 3) план, що інтегрує основні організаційні цілі, політику та дії, які можна об'єднувати в єдине ціле [2];
- 4) комплекс рішень, дій, правил для прийняття рішень [2];
- 5) складна і потенційно міцна зброя, за допомогою якої фірма може протистояти змінним умовам [2];
- 6) аналіз внутрішніх процесів та взаємодій між різними складовими організації для того, щоб визначити, як і де додається цінність [2];
- 7) комплексний план діяльності господарюючого суб'єкта на тривалий період, в основі якого лежить визначення основних, довгострокових цілей та сукупність рішень і дій, спрямованих на те, щоб дати можливість підприємству успішно діяти у мінливому зовнішньому середовищі, у повній мірі використовуючи власний потенціал [2];
- 8) генеральна комплексна програма дій, яка визначає пріоритети і для підприємства проблеми, його місію, головні цілі і розподіл ресурсів для їх досягнення, вона формулює цілі та основні шляхи для їх досягнення, таким чином, що підприємство має спільний напрямок розвитку [3];
- 9) довгостроковий плановий документ і є результатом стратегічного планування [3].

Дамо авторське бачення тлумачення стратегії діяльності бюджетної організації. Отже, стратегія діяльності бюджетної організації полягає у визначенні напрямів розвитку та формулювання місії, мети, цілей, завдань діяльності в рамках бюджетного законодавства з метою досягнення повноцінного виконання покладених на організацію загальнодержавних завдань. Звідси, стратегія діяльності водогосподарських організацій на сьогодні полягає у ефективному використанні водних ресурсів; забезпеченні сталого розвитку; реалізації інтегрованого управління; достатньому інвестуванню діяльності та розвитку; впровадженні сучасної водозберігаючої техніки, технології і технології очищення води; забезпеченні належної якості; збереженні та раціональному використанні місцевих водних ресурсів та ресурсів в межах басейнів річок; зменшенні водоспоживання та водокористування; поширенні знань про проблеми водних ресурсів; залученні громадськості, владних структур та інвесторів до існуючих проблем; виробленні науково обґрунтованих та економічно реальних норм

та нормативів; застосуванні надбань управлінської та економічної науки до галузі водокористування і т.д.

За методом аналогії нами розроблено подібну схему-маршрут формування та реалізації стратегії розвитку водогосподарської організації (рис. 1).

Поняття ефективної стратегії, на наш погляд, полягає у вчасному та якісному виконанні місії, мети, цілей, завдань; досягненні позитивних результатів та прогресивного розвитку; окресленні перспективних напрямів діяльності. Критеріями оцінки ефективності мають бути, поряд із запропонованими: результативність — це велика ймовірність досягнення високих значень результатуючих показників за будь-яких умов; актуальність — це впевненість в тому, що саме ця стратегія позитивно сприймається великою кількістю зацікавлених сторін в її реалізації; надійність — це відсутність будь-яких перешкод на протязі всіх етапів її виконання; ринковоорієнтованість — це ефективна робота на всіх учасників ринку з метою досягнення найбільшої задоволеності потреб та інтересів.

Аналізуючи види стратегій, запропоновані вченими [2], ми вибрали, використовуючи методи системного аналізу, найбільш придатні до застосування у галузі водного господарства. Отже, до видів стратегій, розробка яких має достатній рівень галузевої актуальності, можемо віднести (табл. 1):

- стратегію диференціації платних послуг — для різних споживачів можемо пропонувати надання платних послуг на різних умовах;

- стратегію фокусування — зосереджуємо всі свої зусилля на певній категорії споживачів, наприклад у кого найбільші площі поливів;

- експлерентну стратегію — коли є можливість надавати унікальні послуги. У водному господарстві є підстави використовувати цю стратегію оскільки воно є власником унікальної техніки, за допомогою якої реально запропонувати нові послуги на ринку на вигідних умовах;

- патіентну (нішову) стратегію, яка дає найбільшу віддачу саме у водному господарстві тому, що галузеві організації вузькоспеціалізовані та задовольняють потреби переважно сільгосптоваровиробників;

- стратегію зростання потрібно використовувати у водогосподарсько-меліоративному комплексі тому, що є реальна потреба для співпраці з різними суб'єктами ринкових відносин, у тому числі з приватними підприємницькими бізнес-структурами в різних формах та на різних умовах.

Залишаються актуальними питання якості водних ресурсів, від яких залежить здоров'я нації, умови проживан-

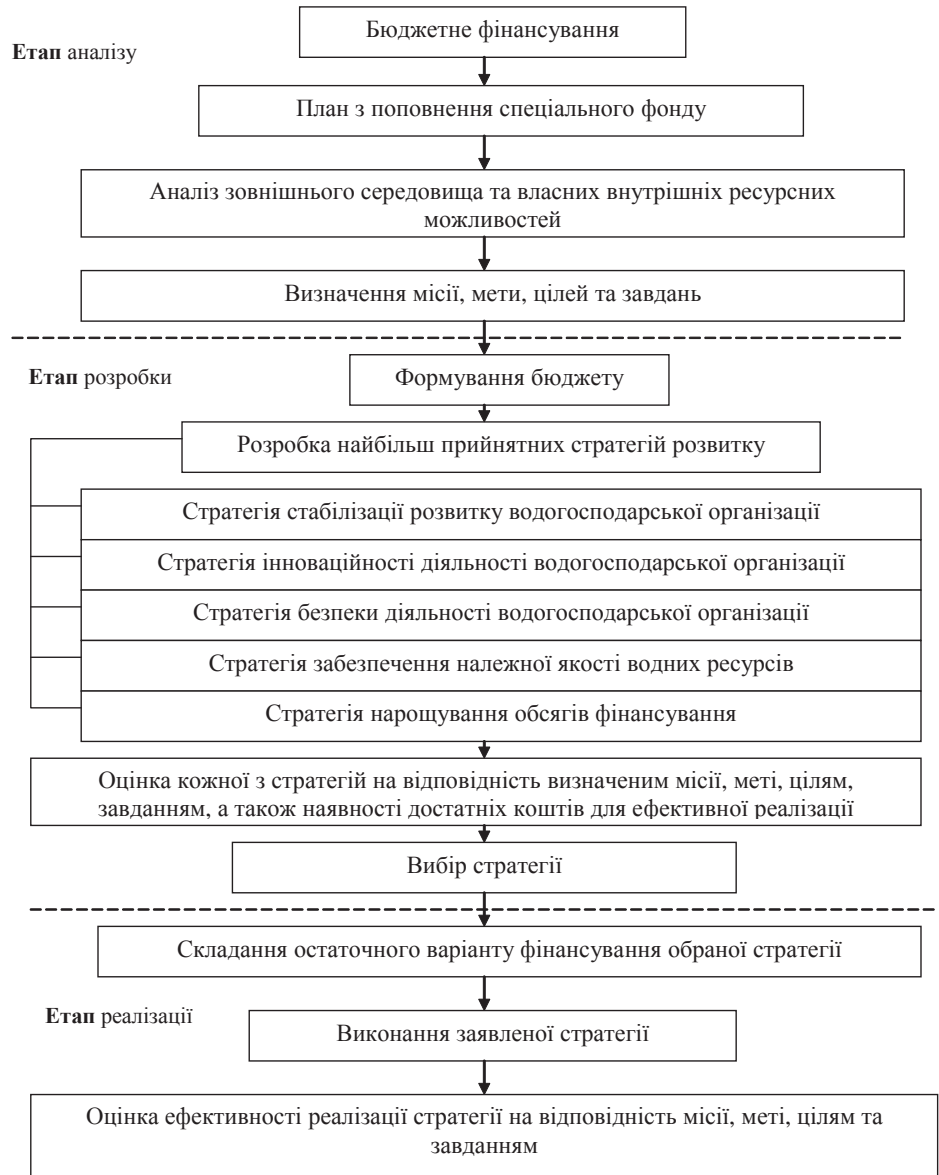


Рис. 1. Схема-маршрут формування та реалізації стратегії розвитку діяльності водогосподарської організації

ня, тривалість життя а також виробнича діяльність населення країни. Тому для більш ефективного вирішення цих проблем пропонуємо деталізувати визначене поняття стратегії забезпечення належної якості водних ресурсів.

Стратегія забезпечення якості водних ресурсів передбачає узгодження наявних систем управління якістю на рівні державних контролюючих органів, на громадському рівні, на рівні власне виробничих об'єктів, на рівні спеціальних контролюючих інстанцій та насамкінець на рівні міжнародних інституцій.

Зокрема, питаннями якості водних ресурсів на державному рівні займаються Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство аграрної політики України, Державне агентство водних ресурсів України, Міністерство з питань житлово-комунального господарства України в межах своїх чітко визначених компетенцій.

Державні органи здійснюють моніторинг якості водних ресурсів за наступними напрямками [4]:

- Міністерство екології та природних ресурсів — поверхневих і морських вод (гідрохімічні та гідробіологічні

Таблиця 1. Види стратегій для водного господарства

Види стратегій	Характеристика
Диференціації	Пропонуються різним категоріям різні умови.
Фокусування	Зусилля концентруються на задоволенні потреб певної категорії.
Експлерентна (новаторська)	Здатна забезпечити найбільший успіх. Її можна обрати, якщо є можливість запропонувати унікальну послугу.
Патієнтна (нішова)	Є ефективною, але у випадку вузької спеціалізації та задоволення потреби певної категорії.
Зростання	Виділяють такі напрямки: горизонтальний, вертикальний, діагональний, кластеризація.

визначення, вміст забруднювальних речовин, у тому числі радіонуклідів); підземних вод (гідрологічні та гідрохімічні визначення складу і властивостей, у тому числі залишкової кількості пестицидів та агрохімікатів, оцінка ресурсів); джерел скидів стічних вод (вміст забруднювальних речовин, у тому числі радіонуклідів); водних об'єктів у межах природоохоронних територій (фонова кількість забруднювальних речовин, у тому числі радіонуклідів); повеней, паводків, снігових лавин, селів (у районах спостережних станцій); наземних і морських екосистем (фонова кількість забруднювальних речовин, у тому числі радіонуклідів);

— Міністерство України з надзвичайних ситуацій — поверхневих і підземних вод (вміст забруднювальних речовин, у тому числі радіонуклідів); наземних і водних екосистем (біоіндикаторні визначення); джерел скидів стічних вод (вміст забруднювальних речовин, обсяги скидів);

— Міністерство охорони здоров'я України — поверхневих вод суші і питної води (хімічні, бактеріологічні, радіологічні, вірусологічні визначення); морських вод, мінеральних і термальних вод, лікувальних грязей, озокериту, ропи лиманів та озер (хімічні, бактеріологічні, радіологічні, вірусологічні визначення);

— Міністерство аграрної політики України — поверхневих вод сільськогосподарського призначення (токсикологічні та радіологічні визначення, залишкова кількість пестицидів, агрохімікатів і важких металів);

— Державне агентство водних ресурсів України — річок водосховищ, каналів, зрошувальних систем і водойм у межах водогосподарських систем комплексного призначення, систем міжгалузевого та сільськогосподарського водопостачання (вміст забруднювальних речовин, у тому числі радіонуклідів); водойм у зонах впливу атомних електростанцій (вміст радіонуклідів); поверхневих вод у прикордонних зонах і місцях їх інтенсивного виробничо-господарського використання (вміст забруднювальних речовин, у тому числі радіонуклідів); зрошуваних та осушуваних земель (глибина залягання та мінералізація ґрунтових вод, ступінь засоленості та солонцюватості ґрунтів); підтоплення сільських населених пунктів, прибережних зон водосховищ (перетворення берегів і підтоплення територій). Органи Держводагентства надають усім зацікавленим суб'єктам системи моніторингу інформацію про державний облік використання вод і скидання стічних вод водокористувачами;

— Міністерство з питань житлово-комунального господарства України — питної води централізованих систем водопостачання (вміст забруднювальних речовин, обсяги споживання); стічних вод міської каналізаційної мережі та очисних споруд (вміст забруднювальних речовин, обсяги надходження).

Отже, з вищенаведеного можна зробити висновок, що якість водних ресурсів повністю забезпечується здійснюваним державним контролем. Сьогодні також існує багато громадських організацій, які тримають на контролі питання якості водних ресурсів. Виробничі підприємства, в свою чергу, дотримуються екологічних вимог, стандартів та чинного законодавства. Питання якості водних ресурсів — також в компетенції місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування. Активною є позиція в цих питаннях у міжнародних організацій, що викликано незворотними процесами зміни клімату та їх можливими наслідками. Така державна і міжнародна політика дозволяє на постійній основі здійснювати функції регулювання та нагляду за якістю водних ресурсів.

ВИСНОВКИ

Отже, можна зробити висновок, що для досягнення стабільного, інноваційного, безпечного розвитку галузі водного господарства та для того, щоб мати достатні, адекватні фінансові ресурси і споживачів платних послуг необхідно розробити та виконати відповідні стратегії розвитку в цьому напрямі. Наслідки реалізації вказаних стратегій розвитку проявлятимуться на економічному, екологічному, соціальному, регіональному та демографічному рівнях національної економіки. В результаті аналізу категорії "стратегія" наведено авторське визначення, яке, на відміну від існуючих, стосується бюджетної сфери та визначає пріоритетні напрямки діяльності та розвитку. Зокрема, визначено стратегічні напрямки діяльності та розвитку для водогосподарських організацій. З урахуванням галузевих специфік діяльності водного господарства побудовано схему-маршрут розробки ефективних стратегій розвитку його організацій. Відповідно до представленого тлумачення стратегії бюджетної організації визначено поняття її ефективності та критерії оцінки. Також здійснено апробацію розроблених вченими стратегій до особливостей діяльності водного господарства. У зв'язку з тим, що якість водних ресурсів завжди в полі зору і науковців, і практиків, деталізовано визначення поняття "стратегія забезпечення належної якості водних ресурсів" з позиції інституційного забезпечення держави, громадськості, виробничих об'єктів, контрольних інстанцій та міжнародних організацій.

В результаті проведеного дослідження є підстави припустити, що розроблені стратегії будуть використані на практиці, принесуть реальну користь і окреслять перспективи результативної діяльності. Теоретична значущість роботи полягає в тому, що ці питання у водогосподарсько-меліоративному комплексі раніше не розроблялися і є відносно новими.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямі полягають у доповненні переліку ефективних стратегій для водного господарства країни та критеріїв оцінки ефективності.

Література:

- Хвесик Ю.М. Розробка стратегії інноваційного розвитку регіональних продовольчих ринків як фактор підвищення їх конкурентоспроможності / Ю.М. Хвесик // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 5. — С. 33—37.
 - Кульчицька А.В. Розробка стратегії рекламної діяльності друкованих засобів масової інформації / А.В. Кульчицька // Економіка і регіон. — 2009. — № 3 (22). — С. 81—87.
 - Кучер В.А. Механізм стратегії розвитку підприємства харчової промисловості / В.А. Кучер, Т.М. Міняйло // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Том 2. — 2010. — № 1. — С. 95—100.
 - Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391 "Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=391-98-%EF>.
- Стаття надійшла до редакції 01.04.2011 р.